

İLKOKUL ÜÇ, DÖRT VE BEŞİNCİ SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DIŞ SAĞLIĞI KONUSUNDAKİ BİLGİLERİNİN İNCELENMESİ

Prof.Dr. Duyan MAĞDEN* /
Yrd.Doç.Dr. Pınar BAYHAN**

Bu araştırma ilkokul çağındaki çocukların diş sağlığı konusundaki bilgilerini ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. İlkokul 3, 4 ve 5. sınıf öğrencileri arasındaki basit tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen 2281 öğrenci örneklem grubuna alınmıştır. 1989-90 öğretim döneminde Ankara il Merkezinde alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyindeki ilkokullardan alınan örneklem grubuna veri toplama aracı olarak anket uygulanmıştır. Araştırma grubundaki öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerine göre şekerli yiyecek yedikten sonra ne yaptıkları incelendiğinde en çok diş fırçalama davranışını yaptıkları bulunmuştur. Şekerli yiyecekler yedikten sonraki davranışlar ile sosyo-ekonomik düzey arasındaki fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p<0.05$). İlkokula giden öğrencilerin diş fırçalama nedenlerinin cinsiyetlerine göre dağılımı incelendiğinde, istatistiksel olarak fark önemli bulunmuştur ($p<0.05$). Yapılan ki-kare istatistiksel analiz sonucu cinsiyet grupları ve diş hekimine gitme nedenine göre, incelenen fark önemsiz bulunmuştur ($p>0.05$).

GİRİŞ

Beslenme yalnızca bebek ve çocuklar için değil yaşamın her döneminde çok önemli bir faktördür. Çocuk sürekli bir büyüme ve gelişme içinde olduğu için yetişkinden daha fazla enerjiye ihtiyacı vardır. Çocuğun

* Hacettepe Üniversitesi Pediatri Profesörü, Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölüm Başkanı.

** Çocuk Sağlığı ve Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi.

kazandığı beslenme alışkanlığı onun yeterli ve dengeli beslenmesi için oldukça önemli bir alt yapı teşkil eder. Çocuğun bebeklikten itibaren beslenme alışkanlığının kazanmasında anababanın rolü çok büyüktür. Çocuk ilkokula başlayınca anababanın denetiminden uzaklaşır ve aldığı beslenme alışkanlığını okulda sürdürür. Eğer anababalar çocuğa yanlış beslenme alışkanlığı kazandırırorsa çocuk okulda bunu daha çok pekiştirir.

Yeterli ve dengeli beslenme ile ağız sağlığı ve bireyin sağlığı arasındaki ilişki artık kanıtlanmış bir olgu olarak kabul edilmektedir. Özellikle şekerli yiyeceklerin oldukça popüler olduğu ilkökul çağında ağız sağlığına özen gösterilmesi gerekmektedir. Çünkü bireylerin diş ve ağız sağlığı bakımından yaşamları boyunca sağlıklı bir ağıza sahip olabilmeleri için erken yaşlarda çürükler kontrol altına alınmalı ve önemli boyutlara ulaşmalarına engel olunmalıdır.

Özellikle şekerli yiyecekler diş sağlığını bozmakta ve diş çürüklerini arttırmaktadır. Şekerli yiyeceklerin miktarından çok türü ve alım sıklığı yapılan çalışmalarda doğrulanmıştır. Şekerli yiyecek maddelerinden sonra diş fırçalamanın da diş çürüğü sıklığı üzerinde önemli bir etkisi vardır. Bu konuda gerekli eğitime önem verilmelidir.

Çocuğa diş sağlığı alışkanlığını vermek için öncelikle toplum olarak sorumluluğun yerine getirmesi gerekmektedir. Bununla beraber gerek kitle iletişim araçları ile gerekse diş sağlığı konusundaki sağlık hizmetlerini çocuklara kadar götürerek bu konudaki sorumluluklarını yerine getirmelidir. Anababaların çocuklarına iyi modeller sunmaları gerekmektedir. Ancak böyle yapılırsa diş sağlığı konusunda sağlıklı nesiller yetiştirilmesi mümkün olacaktır.

İlkokula giden çocukların diş sağlıkları konusunda bilgilerini ortaya çıkarmak amacıyla bu araştırma planlanmıştır.

Temel Problem: İlkokul 3, 4 ve 5. sınıfa giden öğrencilerinin diş sağlıkları konusundaki bilgilerinin araştırılması.

Alt Problemler: 1. İlkokul 3, 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin diş sağlığı konusundaki bilgilerinin incelenmesinde

- a) Ailenin sosyo-ekonomik yapısına göre,
- b) Cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ VE ARAÇLARI

Bu çalışma, Ankara il merkezindeki ilkokullar evren olacak şekilde yapılmıştır. 1989-90 öğretim yılında, alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeyden Aydınlikevler, Kurtuluş, Ertuğrul Gazi, Kavaklıdere, Ahmet Vefik Paşa ve Teğmen Kalmaz İlkokulları örneklem olarak seçilmiştir.

Bu ilkokullara devam eden 3,4 ve 5. sınıflarında okuyan öğrenciler arasından basit tesadüfî örneklem yöntemi ile 2281 öğrenci örnekleme alınmıştır. Veri toplama aracı olarak, çocukların şekerli yiyecekleri yedikten sonraki davranışları, diş fırçalama nedenleri ve diş hekimine gitme nedenleri ile ilgili soruların yer aldığı anket kullanılmıştır. Elde edilen veriler ki-kare istatistiksel analizi ile değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Sosyo-ekonomik düzeye göre şekerli yiyecekleri yedikten sonra ne yaptıkları incelendiğinde alt sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin % 71.7, orta sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin % 68.0, üst sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilerin % 74.5 oranlarında diş fırçaladıkları bulunmuştur. Yapılan ki-kare istatistiksel analiz sonucu fark önemli bulunmuştur $p < 0.05$, (Tablo 1).

Tablo 1: Örneklem Grubunu Oluşturan İlkokul Öğrencilerinin Şekerli Yiyecekleri Yedikten Sonra Yaptıkları Davranışların Sosyo-ekonomik Düzeye (SED) Göre Dağılımı (Ankara, 1990).

Şekerli Yiyecekten Sonraki Davranışlar	SED							
	Alt		Orta		Üst		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç birşey yapmıyor	87	11.8	74	9.4	51	6.7	212	9.3
Su ile çalkalama	110	15.0	176	22.3	133	17.5	419	18.4
Diş fırçalama	527	71.7	536	68.0	565	74.5	1628	71.4
Diğer	11	1.5	2	0.3	9	1.3	22	0.9
TOPLAM	735	71.7	788	68.0	758	74.5	2281	0.9

$X^2 = 31.141$, $p < 0.05$, önemli

$X^2 = 16.736$, $p < 0.05$, önemli

Tablo 2: Örneklem Grubunu Oluşturan İlkokul Öğrencilerinin Diş Fırçalama Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı (Ankara, 1990).

Diş Fırçalama Nedeni	Cinsiyet				Toplam	
	Kız		Erkek		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Ana babadan model alma	22	2.0	23	2.0	45	2.0
Ana baba istediği için	16	1.4	38	3.3	54	2.4
Diş güzelliği için	76	6.8	83	7.1	159	7.0
Sağlık için	974	87.5	956	81.8	1930	84.6
Nedeni açıklamayanlar	25	2.3	68	5.8	93	4.0
Toplam	1113	100.0	1168	100.0	2281	100.0

$$X^2 = 28.023 \quad p < 0.05, \text{ önemli}$$

$$X^2 = 9.396 \quad p < 0.05, \text{ önemli}$$

Kız öğrencilerin % 87.5'i, erkek öğrencilerin ise % 81.8'i dişlerini sağlık için fırçaladıklarını ileri sürmüşlerdir. Diş fırçalama nedenlerinin cinsiyetlere göre incelenmesinde ki-kare istatistiksel analizi önemli bulunmuştur $p < 0.05$.

Tablo 3: Örneklem Grubunu Oluşturan İlkokul Öğrencilerinin Diş Hekimine Gitme Nedenlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı (Ankara, 1990).

Diş Hekimine Gitme Nedeni	Cinsiyet				Toplam	
	Kız		Erkek		Sayı	%
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Diş kontrolü	389	35.0	370	31.7	759	33.3
Diş tedavisi	147	13.2	157	13.4	304	13.3
Diş çekimi	283	25.4	328	28.1	611	26.8
Çene yapısındaki bozukluklar	28	2.5	34	2.9	62	2.7
Birden fazla	106	9.5	113	9.7	219	9.6
Bilmiyor	160	14.4	166	14.2	326	14.3
Toplam	1113	100.0	1163	100.0	2281	100.0

$$X^2 = 3.710 \quad p > 0.05, \text{ önemsiz}$$

Yapılan ki-kare istatistiksel analizi sonucu, cinsiyet grupları ve diş hekimine gitme nedenine göre incelenen fark önemsiz bulunmuştur $p > 0.05$). Kız (% 35.0) ve erkek öğrencilerin (% 31.7) en çok diş hekimine diş kontrolü için gittikleri bulunmuştur.

TARTIŞMA

Bu tartışma ilkokul 3,4 ve 5. sınıflardan basit tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen 2281 öğrenci ile yapılmıştır. Öğrencilerin diş sağlıkları konusundaki bilgilerinin incelenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey gibi bağımsız değişkenlerle, şekerli yiyecekleri yedikten sonraki davranışları, diş fırçalama nedenleri, diş hekimine gitme nedenleri gibi bağımlı değişkenler incelenmiştir.

Tablo 1'de "şekerli yiyecekler yedikten sonra ne yaparsınız?" sorusuna alt sosyo-ekonomik düzeyde % 71.7, orta sosyo-ekonomik düzeyde % 68.9, üst sosyo-ekonomik düzeyde % 74.5 oranında "dişlerimi fırçalarım" cevabını vermişlerdir ($\chi^2 = 31.141$, $p < 0.05$).

Diş fırçalama diş sağlığı için oldukça gerekli bir davranıştır. Çocukların şekerli yiyecekler yedikten sonra yaptıkları en yüksek orandaki davranışın diş fırçalama olması çok sevindiricidir. Özellikle ilkokullarda diş sağlığı konusunda sonyıllarda taramalar yapılmasının, televizyondaki diş macunu reklamlarındaki diş sağlığı konusundaki eğitici filimlerin gösterilmesinin etkisi olduğu düşünülebilir. Ayrıca çeşitli tatlardaki diş macunu ve diş fırçalarında renk olması da çocukları diş fırçalama konusunda özendirilmektedir.

Tablo 2'de de diş fırçalama nedeninin cinsiyet ile ilişkisi incelenmiştir. Kızların % 87.5'i, erkeklerin % 81.8'i diş fırçalama nedeni olarak "sağlık için" cevabını vermişlerdir ($\chi^2 = 28.033$, $p < 0.05$).

Kız olsun, erkek olsun ilkokul çağındaki çocukların diş fırçalamaya verdikleri önem onların diş sağlığına verdikleri önemin bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 3'de örneklem grubundaki çocukların diş hekimine gitme nedenlerinin cinsiyetlere göre dağılımı gösterilmiştir.

Kız ve erkek çocukların dişhekimine gitme nedenleri bakımından cinsiyetler arasındaki fark istatistiksel olarak önemsiz bulunmuştur ($\chi^2 = 3.710$, $p < 0.05$). Kızlar % 35.0, erkekler % 31.7 oranında ilk sırada diş kontrolü için dişhekimine gittiklerini belirtmişlerdir. Diş sağlığı için temel amaç, yalnızca problem olduğunda değil diş kontrolü için, problem olmadan önlem almak için dişhekimine gitmektir. Burada da dişhekimine gitme nedeninde, ilk sırayı diş kontrolü için gitmenin alması çocukların bu konuda bilinlendiklerinin ifadesidir. Burada anababaların bu konuda model olmaları çocuğu yönlendirme için oldukça önemlidir. İkinci sırayı diş çekimi için dişhekimine gitmenin olması, bilinçli bir grup olmasına karşın yine de diş çürüklerinin özellikle ilkokul çocukları arasında ciddi bir diş sağlığı

problemi olarak görüldüğünün ifadesidir. Özellikle televizyondaki dondurma şekerleme reklamları çocukları yanlış ve dengesiz beslenmeye yöneltmektedir. Yetersiz beslenmenin diş sağlığı ile ilişkisi gözönüne alınırsa yetersiz, dengesiz ve yanlış beslenen çocukların diş sağlığı bozulmakta, diş çürükleri artmaktadır. Bu da özellikle okulöncesi ve ilkökul dönemindeki çocuklar tarafından ilgiyle izlenen ve oldukça popüler olan reklamların yiyecek ile ilgili olanların denetlenerek yayınlanması gerekliliğini düşündürmektedir.

SUMMARY

A STUDY FOR THE AWARENESS OF ELEMENTARY SCHOOL CHILDREN IN GRADES 3-4 and 5 ABOUT DENTAL CARE

Mağden, D., Bayhan, P.

This research was being done to bring out information about the tooth health of the elementary school students. The sample group of 2281 students were chosen by simple random sampling method from Elementary school grades of 3,4 and 5.

During 1989, 1990 education year polls were applied to the sampling group which were chosen from elementary schools that are in lower, middle and higher social-economical areas in Ankara City Center. When the behaviours of students in sampling group according to their social-economical level were investigated, it was seen that most students brushed their teeth after eating sugary foods. The statistical difference was found to be important between the behaviors after eating sugary foods and social-economical level ($P < 0.05$). When the reasons of tooth brushing of elementary school students were investigated according to distribution between sexes, the statistical difference was found to be important ($P < 0.05$). According to chi-square tests, the researched difference were found to be unimportant between sexes and the reason to go to dentist ($P > 0.05$).

KAYNAKLAR

1. Güneyli, U.: Ankara'nın sosyo-ekonomik yönden Farklı Bulunan İlkokul Çocuklarının Beslenme Durumları Konusunda Bir Araştırma II, Beslenme ve Diyet Dergisi, 15:31, 1986.
2. Sheiman, A.K.: Sujans and Dental Decay, Lancet, 1 (8319), 282, 1983.
3. Hefferen, J.J.: Koehler, M.S. Foods, Nutrition and Dental Health, Vol: 1, Petholox Publishers. Inc, Illinois, 1981.
4. Çokpekin, F.: Okulöncesi Çocuklarda Beslenme Alışkanlığı, Diş Bakımı ve Ağız PM'sı ile Diş Çürüğü Arasındaki İlişkinin Saptanması, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Doktora tezi, Ankara, 1979.